

**FRIEDRICH
DÜRRENMATT**

**ADAM
STEINBAUER**
REŽIE

**NAVŠTĚVA
STARÉ**

DAMY

divadloarena.cz

**KOMORNÍ
SCENA
ARENA**

NÁVŠTĚVA STARE DÁMY

**Svět ze mě udělal děvku
a já z něj udělám bordel.**

Překlad Jiří Stach

Režie Adam Steinbauer

Dramaturgie a úprava textu

Tomáš Vůjtek

Hudba Martin Srpek Konvička

Scéna Magdaléna Teleky

Kostýmy Karolína Konvička Srpková

Světelný design Jonáš Garaj

Pohybová spolupráce Tomáš Sukup

Inspice Michal Čapka

Text sleduje Kamila Holařová

Obsazení

Claire Zachanassianová **Renáta Klemensová**

Její manželé (VII, VIII, IX) **Petr Pěnkava, j.h.**

Komorník **Vladislav Georgiev**

Toby **Jan Chudý**

Roby **Jan Lefner, j.h.**

Koby **Daniel Hruža, j.h.**

Loby **Tomáš Matušinec, j.h.**

Vlakvedoucí, syn **Michael Rozbroj**

III **Martin Siničák**

Illová **Tereza Cisovská**

Dcera **Kristýna Panzenberger Krajíčková**

Starosta **Josef Kaluža**

Farář **Milan Cimerák**

Učitel **Vojtěch Lipina**

Policista **Marek Cisovský**

Lékař **Vlastimil Burda**

Novinář **František Večeřa, j.h.**

Premiéra 31. 1. 2026 v 18.30

Spisovatel, dramatik, malíř

Friedrich Dürrenmatt (5. ledna 1921, **Konolfingen** –14. prosince 1990, **Neuchâtel**) se narodil v malé švýcarské vesnici, kde jeho otec **Reinhold Dürrenmatt** působil jako evangelický farář. V roce 1935 se rodina přestěhovala do **Bernu**, kde začal Friedrich studovat nejprve na Svobodném bernském gymnáziu a později přešel na **Humboldtianum**, kde v roce 1941 odmaturoval. Nebyl zvlášť dobrý student a později prohlásil, že školní léta byla nejhorší dobou v jeho životě. Na jinou školu přešel proto, že se mu nelíbil způsob vyučování, měl špatné známky a často se dostával do konfliktu s vyučujícími. V roce 1941 začal studovat germanistiku a přírodní vědy nejprve v **Zürichu**, od druhého semestru pak v Bernu. V té době vyzdobil svůj podkrovní pokoj (v bytě rodičů na Laubeggstrasse) nástěnnými malbami, které byly objeveny až po půl století. Studium dokončil v roce 1945, ale disertaci zaměřenou na dílo dánského filozofa **Sørena Kierkegaarda** nedopsal. Zájem o filozofii ho ale provázal celý život.

Už v Konolfingenu se začal věnovat kreslení a malování. Později dokonce ilustroval některá vlastní díla a navrhoval scény pro své hry. Jako první se dočkala uvedení hra ***Psáno jest (Es steht geschrieben)***, kterou napsal v letech 1945 až 1946. Premiéru měla o rok později, kdy se Dürrenmatt oženil s herečkou **Lotti Geislerovou** a společně se přestěhovali do Ligerzu severozápadně od Bernu. V roce 1950 tam napsal slavný detektivní román ***Soudce a jeho kat (Der Richter und sein Henker)***, který patří mezi klasiku německy psané literatury.

Dürrenmattova finanční situace se začala zlepšovat po roce 1952 díky zakázkám od německých rádií, pro která napsal několik rozhlasových her. Tehdy se stal autorem nakladatelství Verlag der Arche, psal další detektivní romány, některé z nich vycházely na pokračování v časopisech. V té době se Dürrenmattovi přestěhovali do města Neuchâtel, kde spisovatel bydlel až do konce života. V roce 2000 bylo v jeho domě zřízeno muzeum – Dürrenmattovo centrum. K návštěvnickým atrakcím patří tamní toaleta, kterou si Dürrenmatt vlastnoručně vyzdobil portréty figur ze svých her a místnost nazval Sixtinská kaple.

První velký úspěch na jevišti mu přinesla hra ***Romulus Veliký (Romulus der Grosse)*** v roce 1949, o tři roky později napsal hru ***Manželství pana Mississippiho (Die Ehe des Herrn Mississippi)***, která potvrdila jeho oblibu na německých scénách a hrála se i v USA. Světový věhlas mu pak přinesla tragikomedie ***Návštěva staré dámy (Der Besuch der alten Dame)***, 1956) a jeho patrně nejslavnějším dílem je hra ***Fyzikové (Die Physiker)***, 1962). V pozdějších dramatech si Dürrenmatt často půjčoval látky jiných autorů (**Strindberga, Goetha, Shakespeara**).

Ve svých esejích, přednáškách a proslovech se Dürrenmatt často vyjadřoval k mezinárodní politice. Odsoudil okupaci Československa

Návrhy kostýmů
Karolíny Konvičky Srpkové

v roce 1968, podpořil **Chartu 77** a na prezidenta **Václava Havla** se v roce 1990 obrátil s kritikou švýcarských poměrů, z nichž si měla nově vznikající demokracie u nás vzít ponaučení (proslov **Švýcarsko – vězení, Die Schweiz ein Gefängnis**).

Svá díla Dürrenmatt nikdy nepovažoval za uzavřená, průběžně je přepracovával a aktualizoval. Psal dramata, rozhlasové hry i prózu (někdy zpracoval jeden námět v různých žánrech), také eseje i literárně teoretické texty. Jeho díla vyznívají pesimisticky, byť jsou často napsaná humorně. Dürrenmatt byl přesvědčený o pokročilém katastrofickém stavu světa a nevěřil v žádné radikální změny k lepšímu. Navíc zastával názor, že vše je na prodej, což jenom prohlubuje zkaženost světa.

Z literární tvorby jsou zřejmě nejvýznamnější jeho dramata. Někdy bývá srovnáván s **Bertoldem Brechtem**, ale na rozdíl od něj Dürrenmatt nevěří v nápravu světa a už vůbec ne skrze ideologii. Komedii považoval za jediný žánr, který dokáže vyjádřit tragiku doby, protože současnost nemá tragické hrdiny velkého formátu a dobovému zmatku odpovídá spíš groteska. Jeho dramata bývají někdy označována jako modelová – autor v nich zkonstruuje určitou situaci, dovede ji do krajnosti a skrze ni upozorňuje na určitý společenský jev. Jeho tvorba byla mnohokrát oceněna, získal například **Rakouskou státní cenu za evropskou literaturu** či **Cenu Georga Büchnera**.

Dürrenmatt o sobě a svém psaní

„Narodil jsem se 5. ledna 1921 v Konolfingenu (Bernský kanton). Můj otec byl farářem, dědeček z otcovy strany politikem a básníkem ve velké vesnici Herzogenbuchsee. Pro každé číslo svých novin skládal úvodní báseň. Pro jednu takovou báseň směl strávit deset dní ve vězení. Složil na to tento verš: ‚Deset dní za deset strof, požehnán buď každý den.‘ Této cti se mi dosud nedostalo. Snad jsem tím vinen já, nebo je snad tahle doba už natolik ve psí, že se už necítí uražena ani tehdy, když se s ní nakládá sebeostřeji. Má matka (které se podobám zevnějškem) pochází z jedné pěkné vesnice blízko hor. Její otec byl starostou obce a byl to důstojný stařec. Vesnice, v níž jsem se narodil a vyrůstal, není nijak krásná, je to seskupení městských a vesnických budov, ale ty malé vesničky, které ji obklopují a které patřily k farnosti mého otce, byly pravý Emmental a jakoby vykouzleny **Jeremiášem Gotthelfem** (a tak je tomu dodnes). Je to kraj, ve kterém hraje mléko hlavní úlohu. Sedláci dopravují mléko ve velkých kotlích do varny; je to velká továrna uprostřed vesnice a patří akciové společnosti Stalden. V Konolfingenu jsem prožil také své první umělecké dojmy. Mou sestru a mne maloval jeden vesnický malíř. Od té doby jsem hodiny maloval a kreslil v mistrově ateliéru. Motivy byly potopy a švýcarské bitvy. Byl jsem válkymilovné dítě. Jako šestiletý chlapec jsem často pobíhal zahradou, ozbrojen dlouhou tyčí na podpírání fazolí, pokličkou, která sloužila jako štít, abych konečně celý uráčený

Jeden z nich mě zabije.

ohlásil matce, že Rakušani jsou vyhnáni ze zahrady. Když se mé válečné činy začaly přenášet na papír a když stále hrůznější bitvy pokrývaly trpělivě plochy papíru, obrátila se má vyděšená matka na akademického malíře Kuno Amieta, který si mlčky prohlédl ty krvežíznivé listy a konečně pronesl krátký a výstižný posudek: „Bude z něho plukovník.“ Mistr se v tomto případě zmýlil: ve švýcarské armádě jsem to dotáhl jen na vojína pomocné služby a v životě jen na spisovatele. Další cesty a scestí, které mne k tomu vedly, tu nechci popisovat. Přece jsem však ze svého dětství zachránil něco důležitého pro svou dnešní činnost: nejen první dojmy, nejen model pro svůj dnešní svět, ale také samotnou „metodu“ svého umění. Tak jako mi v ateliéru vesnického umělce připadalo malířství jako řemeslo, jako dovedné zacházení se štětcem, uhlem, perem atd., tak se mi dnes stalo spisovatelství zaměstnáním a experimentováním s různou materií. Rvu se s divadlem, rozhlasem, romány a televizí a už od dědečka vím, že psaní může být určitou formou boje.“

(Průvodní slovo k autorem namluvené gramofonové desce
Herkules a Augiášův chlv – Herkules und der Stall des Augias, Deutsche Gramophon-Gesellschaft, 1957)

„Stal jsem se spisovatelem, abych byl lidem na obtíž. Jsem-li dobrým spisovatelem, to nevím a nestarám se příliš o tuto zbytečnou otázku; doufám však, že se o mně bude říkat, že jsem byl spisovatelem nepohodlným. Tak mě tedy ani nenapadne, abych se obracel v první řadě k Němcům, ale obracím se především ke Švýcarům, především k vám, dámy a pánové, protože tu sedíte přede mnou. Budou mi vyčítat, že Švýcarsko je provincií a že kdo se obrací k provincii, je provinciální spisovatel. Dejme tomu, že jsou ještě provincie, pak nemají pravdu ti, kdo tak mluví. Dnes můžeme pozorovat svět už jen z těch míst, která jsou značně vzdálená, k vidění patří vzdálenost,

a jak tedy chtějí lidé vidět, když jim obrazy, které chtějí popisovat, zalepují oči? Naskytne se námitka, že není dovoleno líčit, co člověk sám neprožil, jako kdyby utrpení vytvářelo určitý druh monopolu pro básníky, byl však Dante v pekle? Proto si teď také musíme nechat líbit spisovatele jako jsem já, jenž nemluví o tom, co viděl očima, nýbrž o tom, co viděl svým intelektem, jenž nemluví o tom, co se jednomu líbí, nýbrž o tom, co jednoho ohrožuje. Jsem protestant a protestuji. Nezoufám, ale vypravuji o zoufalství. Jsem tady, abych varoval. Plavci, dámy a pánové, nemají přezírat lodivody. Lodivod sice nezná umění, jak řídit loď, a nemůže financovat plavbu, ale zná mělčiny a proudy. Ještě je moře volné, ale jednou přijdou úskalí a pak budou lodivodi potřební.“

(***Prstová cvičení k dnešku***. Rukopis, 1952)

„Divadlo je výslednicí, je to setkání spisovatele s jevištěm. Na jevišti se musí ukázat práce dramatika. Jeviště ‚prověřuje‘ divadelní hru. I když ta ‚ověrka‘ není neomylná. Stejně jako dramatik může se i divadlo mýlit a často není lehké rozlišit, jestli určitá scéna byla špatně napsaná nebo špatně zahráná; i když se stává, a to častěji, než je to spisovateli milé, že špatně napsaná scéna se nedá také dobře zahrát. Režie a herecké umění mohou přirozeně v mnohém pomoci, nebo také mnohé pokazit, avšak každá hra je správná teprve tehdy, když vydrží také špatné provedení. Jeviště je vždy autorovým mistrem, od něho se může autor stále učit. Především tomu nejtěžšímu: rozlišovat, co je spisovatelovo a co patří divadlu. Jak často se autor namáhá u psacího stolu s nějakou scénou, o níž se pak, když přijde na jeviště, ukáže, že je tak bezvýznamná, že může být škrtnutá. Dále vykazuje každá hra možnosti, které se mohou projevit až na jevišti; objeví se místa tak působivá, na něž jsme ani ve snu nepomysleli. Naproti tomu jiná místa, od nichž si autor mnoho sliboval, zůstanou bez účinku.“

(***Spisovatelé a jeviště***. Rukopis, 1951)

Pánové, ta miliardářka je naše poslední naděje.

„Návštěva staré dámy je příběh, který se odehrává na malém městě, kdesi ve střední Evropě; je napsán člověkem, který se od těchto lidí vůbec nedistancuje a který si není tak docela jist, zda by jednal jinak: co je na oné historii navíc, není zde třeba ani říkat, ani na divadle inscenovat. To platí rovněž o konci. Lidé zde sice mluví slavnostněji, než by tomu bylo ve skutečnosti, poněkud blíže tomu, co bývá označováno jako báseň, jako krásná mluva, ale to jenom proto, že jsou Gullenští nyní bohatší a jako úspěšní lidé také vybraněji mluví. Popisují lidi, ne loutky, jednání, ne alegorii, ukazují svět a ne morálku, jak si občas mnozí o mně vybásňují, dokonce se nikdy nepokouším konfrontovat svou hru se světem, protože k tomu zcela přirozeně dochází samo od sebe od té doby, co k divadlu patří publikum. Divadelní hra se pro mne odehrává v možnostech jeviště, ne v oděvu nějakého stylu. Když Gülleňané hrají stromy, tak to není surrealismus, ale je to proto, aby onu trochu trapnou historii lásky, odehrávající se v tomto lese – pokus starého muže o sblížení se starou ženou – převedli do poetického jevištního prostoru a učinili ji snesitelnou. Píši z pocitu imanentní důvěry v divadlo, v herce. To je moje největší hnací síla.

..., „Klára Zachanasjanová nepředstavuje ani spravedlnost ani Marshallův plán nebo dokonce Apokalypsu, nechť je jenom to, co je, nejbohatší žena světa, která díky svému majetku může jednat jako hrdinka řecké tragédie, absolutně krutě, třeba jako Médeia. Může si to dovolit. Má humor a to se nesmí přehlédnout, neboť má odstup k lidem jako ke zboží, které je na prodej, odstup i k sobě samé, dále zvláštní grácií, zlomyslný šarm. Poněvadž se však pohybuje mimo lidský řád, stala se něčím neproměnným, strnulým, už bez jakéhokoli vývoje, snad až na to, že pomalu kamení a mění se v modlu.“

..., „Stará dáma je zlá hra a právě proto nesmí být hrána zle, ale co nejhumánněji, se smutkem, ne s hněvem, ale i s humorem, poněvadž nic neuškodí víc této komedii, která končí tragicky, než zvířecí vážnost.“

(Sborník Komödien I, Verlag der Arche, 1957)

Život šel dál,
ale já na nic nezapomněla.

Ty jsi měla – chci říct: my jsme měli dítě?

Text v programu Tomáš Vůjtek / **Titulní strana** Kryštof Doležal / **Fotografie** Roman Polášek / **Grafická úprava programu** Alena Sroková

Výroba scény BLUESAIL-TECH s.r.o. / **Patinér** Jitka Stauder
Modistka Petra Dočkalová / **Krejčí** Lúdie Kubičková, Yvona Majerová, Naďa Mlýnková, Šárka Hudečková / **Jevištní mistr** Martin Huser / **Technika** Martin Jarošík, Jiří Šimek / **Světla** Václav Honč, Radim Havlík / **Garderoba** Jitka Stauder, Anna Röbelová / **Masky a vlásenky** Blanka Pittá
Rekvizity Barbora Filová

Ředitel Jakub Tichý / **Umělecký šéf** Ivan Krejčí
Tajemník uměleckého provozu Petr Pěnkava
Marketing a propagace Kateřina Neumannová

Z originálu „*Der Besuch der Alten Dame*“ přeložil Jiří Stach,
práva ke hře zastupuje Dilia.

Komorní scéna Aréna, příspěvková organizace
28. října 289/2, 702 00 Moravská Ostrava
pokladna@divadloarena.cz

Prosíme chodte včas, po zahájení představení
není možný přístup do hlediště.

Činnost Komorní scény Aréna, příspěvkové organizace
statutárního města Ostrava, je financována z rozpočtu
města Ostravy.

Divadelní inscenace realizujeme za finanční podpory
Ministerstva kultury České republiky
a Moravskoslezského kraje.

...u nás jste v dobré společnosti

www.divadloarena.cz

OSTRAVA!!!

MINISTERSTVO
KULTURY

Moravskoslezský
kraj

Full HD tisk
printo

FATHER'S
COFFEE ROASTERY

REGL

ctp

